

Tomasz Schubert, Grzegorz Kowalewski

Wyniki badań geologicznych prowadzonych na Ostrowie Lednickim

Studia Lednickie 5, 417-418

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYNIKI BADAŃ GEOLOGICZNYCH PROWADZONYCH NA OSTROWIE LEDNICKIM

Niedostateczny stopień poznania litologii i stratygrafii osadów budujących Ostrów Lednicki stanowi barierę przy próbach rekonstrukcji przeszłości tego obszaru. Ogromna dysproporcja pomiędzy stanem wiedzy o geologii wyspy, a osiągniętymi wynikami zaawansowanych badań archeologicznych powoduje, iż wnioskowanie o paleogeografii wyspy nie wychodzi poza rozważania hipotetyczne.

W roku 1996 podjęto prace, których celem było rozpoznanie osadów spoczywających pod warstwą kulturową Ostrowa Lednickiego. Na podstawie dotychczasowego stanu wiedzy sformułowano dwie hipotezy, które następnie testowano pracami terenowymi i laboratoryjnymi. Przedmiotem tego doniesienia jest prezentacja niektórych wyników otrzymanych w trakcie ich weryfikacji.

W trakcie prowadzonych prac wyróżniono cztery grupy osadów: osady mineralne związane z działalnością i zamieraniem lądolodu, mułki i gytie akumulowane w środowisku limnicznym, torfy powstałe w trakcie sedentacji bagiennej oraz poligenetyczne osady mineralno-organiczne z licznymi śladami aktywności człowieka.

Rozmieszczenie osadów biogenicznych i mineralnych w środkowej części Ostrowa Lednickiego świadczy o obecności dwóch kopalnych zbiorników akumulacji torfowej i limnicznej. Mimo, że ich złoża posiadają podobną sekwencję osadów, zbiorniki te w przeszłości nie były połączone wodami powierzchniowymi. Kopalny zbiornik centrum wyspy był izolowanym niewielkim oczkiem wodnym, które przekształciło się w torfowisko. Zbiornik środkowo-wschodniej części był wąsko wcinającą się w ląd wyspy zatoką jeziora. Również ona uległa zatorfieniu i lądowieniu. Zbiornik centrum wyspy oraz zatoka jeziora nie były obecne w krajobrazie wczesnośredniowiecznego Ostrowa Lednickiego. Tylko północno-wschodnią część zatoki była okresowo zalewana. Proces akumulacji limnicznej w środkowej części zatoki został przerwany w okresie preborealnym, natomiast zbiornik centrum wyspy przestał funkcjonować w okresie atlantyckim. W trakcie prowadzonych badań nad geologią złóż, stwierdzono świadectwo wysokiego i niskiego poziomu wód w przeszłości. Najwyżej zalegające gytie stwierdzono około 0,5 metra powyżej współczesnego poziomu wody jeziora. Najniżej zalegające torfy stwierdzono 1,6 metra poniżej poziomu jeziora.

W podłożu przeważającej części wyspy stwierdzono występowanie osadów piaszczystych i ilastych o różnej zawartości węgla wapnia. Osady te nie były akumulowane w środowisku limnicznym. Warstwa z węglanem wapnia występuje na wyspie w postaci ciągłej. W północnej części tworzą ją piaski drobne i średnie. U podnóża wału części

spotykano glinę niż piasek. Na „wapiennej” warstwie spoczywają osady piaszczyste i gliniaste bezwapienne. Tego typu sekwencja jest charakterystyczna dla niemal wszystkich miejsc gdzie wykonano wiercenia. Tylko u podnóża wału, gdzie w rzeźbie zarysowuje się niewielkie zagłębienie, wymieniona sekwencja jest niepełna. W prawie wszystkich wierceniach wykonanych na wyspie stwierdzono obecność warstwy mineralno-organicznej. Stanowi ona, obok nielicznych torfów i gytii warstwę kulturową Ostrowa Lednickiego. Budują ją głównie piaski, rzadziej materiał ilasty, żwirowy i kamienisty. Duża zawartość humusu, drobnego detrytusu roślinnego, drewna i węgla drzewnych nadaje tej warstwie swoistą strukturę, najczęściej gwałtownie graniczącą z osadami niżej zalegającymi. Jej miąższość jest bardzo zróżnicowana i waha się od 0,2 do 1,7 metra. Szczególnie duże nagromadzenie osadów tej warstwy występowało w zagłębieniach zbiorników akumulacji biogenicznej. Jej rozmieszczenie na wyspie jest bardzo nierównomierne; większe miąższości występują na wyżej wzniesionym cokole wyspy. W przeważającej części przebieg tej warstwy nawiązuje do ukształtowania stropu warstw niżej leżących. W niektórych miejscach wyraźnie wyrównuje i łagodzi rzeźbę.

Podsumowując, osiągnięte wyniki badań geologicznych prowadzonych w środkowej części wyspy potwierdziły głoszoną przez wielu autorów tezę o złożonej paleogeografii wyspy. Rozmieszczenie osadów limnicznych, torfowych i morenowych Ostrowa Lednickiego nie potwierdza natomiast hipotezy o zgrupowaniu kilku małych wysp, rozdzielonych płytkimi cieśninami jeziora, które rzekomo miały tworzyć wyżej wzniesione punkty wyspy. Wyniki wierceń wykonanych na podgrodziu dokumentują obecność gytii i torfów zatoki, środkowo-wschodniego brzegu i niewielkiego bezodpływowego zbiornika centrum wyspy. W jej pozostałych fragmentach, osady świadczące o sedymentacji jeziornej i/lub bagiennej stwierdzano tylko w pobliżu współczesnej linii brzegowej. Poza tymi obszarami nie wyróżniono osadów mogących dokumentować obecność jeziora na powierzchni wyspy. W jej przeważającej części występują utwory morenowe: piaski i gliny.

*Tomasz Schubert
Grzegorz Kowalewski*